

بررسی دیدگاه و رفتار مراجعه کنندگان به میادین میوه و تره بار در مورد مصرف کیسه های پلاستیکی در شهر تهران

شبنم صادق البیان^۱

نسترن کشاورز محمدی^{۲*}

n_keshavars@yahoo.com

نرگس عبدی پور^۱

سعید متصدی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۷/۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۴/۹/۲۸

چکیده

زمینه و هدف: مصرف کیسه های پلاستیکی جدا از مشکلات محیط زیستی، مشکلات بهداشتی و اجتماعی که ایجاد می نماید، عوارض اقتصادی فراوانی نیز به همراه دارد. تهران سهم بسیار بزرگی در مصرف کیسه های پلاستیکی دارد و تاکنون مطالعه ای در این زمینه انجام نشده است. لذا این مطالعه با هدف تعیین وضعیت آموزش، نگرش، ترجیحات و رفتار مراجعه کنندگان به میادین میوه و تره بار در مورد مصرف کیسه های پلاستیکی در شهر تهران و تدوین محتوای آموزشی در مورد راهکار کاهش مصرف آن، انجام پذیرفته است.

روش بررسی: جامعه مورد مطالعه این پژوهش مقطعی توصیفی، ۱۲۲۰ نفر از زنان و مردان ۱۸ سال به بالا مراجعه کننده به میادین میوه و تره بار ۲۲ منطقه شهر تهران، بود. روش نمونه گیری به صورت نمونه گیری خوشه ای طبقه ای انجام شد. با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته روا و پایا، جامعه پژوهش به صورت تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند. داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: بیشترین اتفاق نظر در مورد علل افزایش کیسه های پلاستیکی در ایران، آسانی استفاده از این کیسه ها (۵۶٪) و فقدان جایگزین های مناسب (۵۳٪/۷) بود. بیشترین اتفاق نظر در مورد بهترین راه حل کاهش مصرف کیسه پلاستیک، آموزش و فرهنگ سازی (۵۱٪/۳) و در دسترس بودن جایگزین های مناسب (۴۵٪/۳) و کمترین اتفاق نظر در مورد آن، بسته بندی مناسب (۰٪/۱) و افزایش مالیات تولید و مصرف کیسه پلاستیک (۲٪/۵) بود. اکثریت مردم تمایل به دریافت آموزش و نیز استفاده از کیسه های خرید جایگزین داشتند. در مجموع وضعیت نگرش افراد شرکت کننده در مطالعه خوب بود و در رفتارشان نیز منعکس می شد. اکثریت مراجعان به میادین میوه تره بار (

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شهیدبهشتی.

۲- دانشیار دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی شهیدبهشتی. * (مسوول مکاتبات)

۹۷/۱) با آموزش به مردم برای مصرف بهتر کیسه پلاستیکی به عنوان بهترین راهکار تفاق نظر داشتند و پس از آن ۹۶/۱٪ با راهکار کاهش مصرف کیسه پلاستیک از طریق مدیریت بهتر توسط مسئولان موافق بودند.

بحث و نتیجه‌گیری: آمادگی بالای افراد در کمک به حل معضل افزایش کیسه پلاستیک باید مورد توجه مدیران قرار گیرد. به نظر می‌رسد مردم هنوز آمادگی مناسبی برای اعمال مداخلات قانونی و اقتصادی برای کاهش مصرف کیسه‌های پلاستیکی ندارند و بیشتر برآموزش و دسترسی تاکید داشتند.

واژه های کلیدی: رفتار، ترجیحات، کیسه‌های پلاستیکی، کیسه‌های قابل استفاده مجدد.

Perspectives and and behavior of those referring to Tehran Central Fruit and Vegetable Market about the consumption of plastic bags in Tehran

Shabnam Sadegh Al-Bayan¹
Nastaran Keshavarz Mohammadi^{2*}
n_keshavars@yahoo.com
Narges Abdipour¹
Masoud Motassadi²

Admission Date: May 3, 2018

Date Received: December 19, 2015

Abstract

Background and Objective: Consumption of plastic bags, apart from environmental, health and social problems that it creates, leads to many economic consequences. Therefore, this study was conducted to determine the educational status, attitude, preferences and behavior of those referring to Tehran Central Fruit and Vegetable Market about the use of plastic bags in Tehran.

Material and Methodology: The study population of this descriptive cross-sectional study was 1220 men and women aged 18 years and older referring to Tehran Central Fruit and Vegetable Market in 22 districts of Tehran. Sampling method was stratified cluster sampling. Using a valid and reliable researcher-made questionnaire, the research population was randomly selected. Data were analyzed using SPSS software version 16.

Findings: The most common consensus about the reasons for the increase in plastic bags in Iran was the ease of use of these bags (56%) and the lack of suitable alternatives (53.7%). The most consensus about the best solution to reduce plastic bag consumption, education and culture (51.3%) and the availability of suitable alternatives (45.3%) and the least consensus about it, proper packaging (0.5%) and increase in production and consumption taxes on plastic bags (2.5%). The majority of people were inclined to receive training as well as to use alternative shopping bags. Overall, the attitude of the participants in the study was good and was reflected in their behavior. The majority of customers (97.1%) agreed that educating the people about the better consumption of plastic bags was the best solution of reducing the consumption of plastic bags followed by 96.1% who agreed with better management systems.

Discussion and Conclusion: The high readiness of people to help solving the problem of increasing the plastic bag consumption should be taken into account by managers. It seems that people are not yet

1- master students of health education, Shahid Beheshti University of Medical Sciences.

2- Associate Professor, School of Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences. *(Corresponding Author)

properly prepared to accept legal and economic interventions to reduce the consumption of plastic bags and have focused more on more education and easy access.

Keywords: Behavior, Preferences, Plastic bags, Reusable bags.

مقدمه

مراجعه‌کنندگان به میادین میوه و تره‌بار در مورد مصرف کیسه‌های پلاستیکی در شهر تهران صورت گرفته است.

روش اجرا

این مطالعه یک مطالعه مقطعی توصیفی است که بر روی ۱۲۲۰ نفر از زنان و مردان ۱۸ سال به بالا مراجعه‌کننده به میادین میوه و تره‌بار ۲۲ منطقه شهر تهران انجام یافته است. افراد بر طبق سهم جمعیتی هر منطقه و جدول نسبت سنی و جنسی افراد در مناطق ۲۲ گانه به تفکیک جنس در هر منطقه انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه‌ای جامع و محقق ساخته بود که پس از بررسی پایایی، روایی و اصلاحات نهایی و پس از صدور مجوز از سازمان کل میادین میوه و تره‌بار، مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه دارای ۴۷ سوال شامل سوالات دموگرافیک، ۴ سوال در مورد مصرف مراجعان از کیسه‌های چندبارمصرف و دلایل عدم استفاده آن‌ها از این کیسه‌ها و نظراتشان در مورد دلایل افزایش مصرف و راه‌های کاهش مصرف کیسه‌های پلاستیکی، ۳ سوال در مورد میزان آموزش آنان از مضرات مصرف کیسه پلاستیک، ۱۶ سوال در مورد رفتار آنان در ارتباط با مصرف کیسه پلاستیک، ۱۴ سوال در مورد نگرش و دیدگاه مراجعین در مورد کیسه‌های پلاستیکی و در انتها ۱۰ سوال در مورد راهکارهای افراد در زمینه کاهش مصرف کیسه پلاستیک بود. سعی شد شرایط مناسب برای پاسخگویی به پرسشنامه برای مراجعان به میادین فراهم شود تا با دقت بیشتری به سوالات جواب دهند. سوالات توسط محقق و همکار وی خوانده شده و مراجعان به آنها جواب می‌دادند. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

پلاستیک یکی از مهمترین و شاید یکی از بهترین مصنوعات بشری محسوب می‌شود، به اشکال مختلف از جمله کیسه پلاستیک استفاده می‌شود (۱). تخمین زده می‌شود در هر دقیقه در جهان ۱ میلیون کیسه پلاستیکی یا معادل ۱۵۰ کیسه برای هر نفر در یک سال، مصرف می‌شود (۲ و ۳). گفته می‌شود در جهان رشد تولید پلاستیک ۱۶/۹٪ در سال می‌باشد (۴) این در حالی است که تنها ۱٪ کیسه‌های پلاستیکی سالانه در جهان بازیافت می‌شوند (۵) در صورتی که طول عمر استفاده آنها حدود ۱۲ دقیقه است (۶).

شیوع مصرف کیسه‌های پلاستیکی مشکلات فزاینده‌ای از جمله اثرات محیط زیستی، بهداشتی و اجتماعی اقتصادی فراوانی برای بشر به همراه دارد. غیر قابل تجزیه بودن این کیسه‌ها، تشدید گرم شدن کره زمین توسط گازهای گلخانه‌ای، افزایش زباله‌های جامد شهری، آلودگی محیط زیست (هوا، خاک، دریاها، اقیانوس‌ها و آبزیان)، تولید باران‌های اسیدی، مسمومیت و مرگ حیوانات، بیماری‌زایی برای انسان‌ها و نیاز به مصرف مقادیر قابل توجه سوخت‌های فسیلی و انرژی برق در فرآیند تولید، از مشکلات تولید و مصرف کیسه‌های پلاستیکی است (۷).

در ایران به دلایلی شاهد مصرف بی رویه کیسه پلاستیک هستیم. یکی از مراکز عمده مصرف کیسه‌های پلاستیکی میادین میوه و تره‌بار می‌باشد، طبق نظر مسئولان این مراکز و طبق آمار میادین میوه و تره‌بار، در این میادین روزانه ۵/۵ تن معادل ۵۵۰۰ کیلوگرم کیسه پلاستیکی مصرف می‌شود و روزانه در حدود ۷۰۰۰۰ نفر به این میادین مراجعه و خرید می‌کنند (۸). هر فرد تهرانی به طور متوسط روزانه سه پلاستیک وارد چرخه محیط زیست می‌کند (۹) مطالعه حاضر با هدف تعیین دیدگاه شامل نگرش، ترجیحات و رفتار

جدول ۲- درصد پاسخ های ارائه شده به سوالات نگرش توسط مراجعان به میادین میوه تره بار شهر تهران در سال ۱۳۹۳

Table 2. Percentage of answers provided to attitudes questions by customers of Tehran Central Fruit and Vegetable Market in 2014

سوالات	درصد موافق	درصد مخالف	نظری ندارند
به نظر من، مردم کیسه پلاستیک را بی رویه مصرف می کنند	۸۲/۴	۱۰/۲	۷/۵
کیسه های پلاستیکی منجر به تخریب جبران ناپذیر طبیعت می شود	۹۳/۴	۲/۲	۴/۳
استفاده از کیسه پلاستیک برای سلامت انسان مضر است	۹۰/۱	۳/۷	۶/۲
استفاده از کیسه پلاستیک می تواند سلامت جانوران را به خطر بیندازد	۹۰	۲/۴	۷/۶
کیسه های پلاستیکی باعث آلودگی منابع آب آشامیدنی می شوند	۹۰/۴	۲/۹	۶/۷
کیسه های پلاستیکی تصفیه فاضلاب را دچار اختلال می کنند	۹۱/۱	۱/۳	۷/۵
کیسه های پلاستیکی در طبیعت کاملا تجزیه می شوند و مشکل ندارند	۴/۶	۸۷/۲	۸/۲
مشکلات محیط زیست در زندگی من هیچگونه تاثیری ندارد	۲/۷	۹۴/۲	۳/۱
کاهش مصرف کیسه پلاستیک فقط به نفع فروشندگان است	۲۳	۶۸/۹	۸/۲
کاهش مصرف کیسه پلاستیک فقط به نفع شهرداری است	۲۴/۳	۶۶/۴	۹/۳
مسئولان به میزان مناسب جامعه را از عوارض کیسه پلاستیک آگاه ننموده اند	۸۷	۸/۴	۴/۷
من علاقه دارم برای کاهش مصرف کیسه پلاستیک آموزش ببینم	۸۳/۳	۱۳/۵	۳/۲
من تمایل دارم از کیسه های جایگزین کیسه پلاستیک استفاده کنم	۹۳/۹	۳/۱	۳
مردم باید مصرف کیسه پلاستیک خود را کاهش دهند	۹۴/۷	۲/۶	۲/۷

حدود ۲۰٪ ندرتا یا هیچ گاه اقدامی جهت کاهش تعداد کیسه پلاستیک مصرفی خود هنگام خرید انجام نداده بودند. همچنین بیش از نیمی عنوان نموده اند که هنگام خرید امکان تهیه کیف های خرید جایگزین را نداشته و یا ندرتا داشته اند و نزدیک به نیمی از افراد هرگز و یا ندرتا دیگران را تشویق به کاهش مصرف کیسه پلاستیک نموده بودند و بالاخره ۴۰٪ افراد هرگز یا به ندرت کیسه های پلاستیک را با پسماند خشک خانگی جمع آوری نموده بودند. در مجموع، در بررسی رفتار مصرف کیسه پلاستیک مراجعان مشاهده شد که وضعیت مطلوب نبوده است. به عبارت دیگر میانگین نمره امتیازات رفتار کسب شده توسط مراجعان به میادین میوه و تره بار شهر تهران عدد ۲/۷۳ (از حداکثر نمره قابل اکتساب ۵) بود.

در بررسی های به عمل آمده بوسیله آزمون آماری آنالیز واریانس و نیز تست آماری توکی مشخص شد تفاوت میانگین نمرات نگرش بین مناطق مختلف جغرافیایی معنا دار است (۰/۰۴۳ < p=) به طوریکه منطقه ۱۳ با میانگین ۲/۸۴۹۸ دارای بالاترین نمره نگرش و منطقه ۱۱ با میانگین ۲/۷۰۹۳ دارای پایین ترین نمره نگرش بودند. جدول ۳، وضعیت پاسخ به سوالات رفتاری افراد را نشان می دهد. همان طور که مشخص است، تقریباً همه افراد (۹۹٪) اعلام کردند که همراه کالا، کیسه پلاستیک دریافت می کنند، بیش از نیمی از افراد ندرتا یا هیچگاه از دریافت کیسه پلاستیک همراه کالا اجتناب نکرده بودند، و ۱۵٪ به طور مکرر کیسه پلاستیک اضافی درخواست کرده بودند، ۳۰٪ هرگز و ۱۱٪ ندرتا در هنگام خرید از کیف شخصی خود استفاده نموده اند و

جدول ۳- درصد پاسخ‌های ارائه شده به سوالات رفتار توسط مراجعان به میادین میوه تره‌بار شهر تهران در سال ۱۳۹۳

Table 2. Percentage of answers provided to behavior questions by customers of Tehran Central Fruit and Vegetable Market in 2014

هیچ گاه	به ندرت	برخی اوقات	اغلب اوقات	همیشه	سوالات
٪۱	٪۱/۷	٪۵	٪۱۷	٪۷۵/۳	زمانی که به مغازه یا فروشگاه می‌روید، آیا همراه کالا، از فروشنده کیسه پلاستیکی دریافت می‌کنید؟
٪۴۵	٪۱۶/۲	٪۲۴/۳	٪۱۲/۶	٪۱/۹	آیا تاکنون پیش آمده است که در هنگام خرید به فروشنده بگویید کیسه پلاستیکی نمی‌خواهید؟
٪۶۴/۹	٪۱۹/۵	٪۱۱/۸	٪۲/۵	٪۱/۲	آیا تاکنون پیش آمده است که در هنگام خرید به فروشنده بگویید کیسه پلاستیکی بیشتری می‌خواهید؟
٪۳۰/۷	٪۱۱/۹	٪۲۸/۱	٪۱۶/۹	٪۱۲/۵	آیا در هنگام خرید از کیسه، کیف یا ساک شخصی خودتان استفاده می‌کنید؟
٪۱۰/۷	٪۸/۹	٪۲۶/۷	٪۳۲/۶	٪۲۱/۱	آیا در مصرف کیسه پلاستیک هنگام خرید صرفه جویی می‌کنید؟ مثل قرار دادن چند کالا در یک پلاستیک یا عدم استفاده از پلاستیک برای کالای قابل حمل در دست یا کیف؟
٪۵۲	٪۱۳/۹	٪۱۶/۶	٪۹/۱	٪۸/۴	آیا هنگام خرید امکان تهیه کیف‌های چندبارمصرف به جای کیسه‌های پلاستیکی یکبارمصرف را دارید؟
٪۳۸/۱	٪۸/۴	٪۱۸/۷	٪۱۸/۵	٪۱۶/۳	آیا شما تاکنون دیگران را به مصرف کمتر کیسه پلاستیک تشویق نموده‌اید؟
٪۳۴/۸	٪۵/۸	٪۱۲/۵	٪۱۱/۵	٪۳۵/۳	آیا کیسه‌های پلاستیکی را بعد از مصرف با زباله‌های خشک جمع‌آوری می‌کنید؟

است. همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد، بیش‌ترین اتفاق نظر در مورد علل افزایش مصرف مربوط به آسانی استفاده از کیسه‌های پلاستیکی (۵۶٪) و فقدان جایگزین‌های مناسب (۵۳٪/۷) و کمترین اتفاق نظر در مورد دلایل فرهنگی و تمایل به مصرف زیاد کیسه‌های پلاستیکی (۳۰٪/۷) بود. در مورد بهترین راه‌حل کاهش مصرف کیسه پلاستیک، بیشترین اجماع مربوط به آموزش و فرهنگ‌سازی (۵۱٪/۳) و در دسترس بودن جایگزین‌های مناسب (۴۵٪/۳) و کمترین اتفاق نظر در مورد بسته‌بندی مناسب (۰٪/۱) و افزایش مالیات تولید و مصرف کیسه پلاستیک (۲٪/۵) بود (جدول ۴).

تحلیل داده‌ها نشان داد که رفتار در زنان، افراد دارای تحصیلات دانشگاهی و افرادی که آموزش دیده‌اند بهتر از سایرین بود در ضمن وضعیت رفتار مراجعان در مناطق مختلف شهر نیز متفاوت بود. در بررسی میانگین نمرات رفتار با توجه به نتایج آزمون آماری آنالیز واریانس و نیز تست آماری توکی مشخص شد که تفاوت میانگین نمرات رفتار افراد در مناطق مختلف شهر تهران، معنادار است ($P < 0.001$). به طوری که منطقه ۷ با میانگین ۳/۰۴۷۵ دارای بالاترین نمره رفتار و منطقه ۱۸ با میانگین ۲/۳۹۰۶ دارای پایین‌ترین نمره رفتار بودند.

این مطالعه نشان داد که نگرش و دیدگاه افراد در مورد علل افزایش مصرف بی‌رویه کیسه پلاستیک در کشور متفاوت بوده

جدول ۴- توزیع فراوانی مهمترین علت افزایش مصرف کیسه‌های پلاستیکی و بهترین راه حل کاهش مصرف کیسه

پلاستیک در کشور ایران، از دیدگاه مراجعان به میادین میوه و تره‌بار شهر تهران در سال ۱۳۹۳

Table 4. Frequency distribution of the most important reason for increasing the consumption of plastic bags and the best solution to reduce the consumption of plastic bags in Iran from the point of view of customers of fruit and vegetable markets in Tehran in 2014

سوال	پاسخها	درصد موافقان با هر گزینه
مهمترین علت افزایش مصرف کیسه‌های پلاستیکی	آسانی استفاده از کیسه‌های پلاستیکی	۵۶٪
	عدم وجود جایگزین‌های مناسب	۵۳٪/۱۷
	نداشتن اطلاعات مناسب درباره عوارض مصرف کیسه‌های پلاستیکی	۴۹٪/۳
	رایگان بودن کیسه‌های پلاستیکی	۳۷٪/۸
	عدم مسئولیت پذیری نسبت به عوارض تولید و مصرف بی رویه کیسه‌های پلاستیکی	۳۲٪
	نداشتن قوانین مناسب در زمینه تولید و مصرف کیسه‌های پلاستیکی	۳۱٪/۶
	دلایل فرهنگی و تمایل به مصرف زیاد کیسه‌های پلاستیکی	۳۰٪/۱۷
بهترین راه حل کاهش مصرف کیسه پلاستیک	آموزش و فرهنگ‌سازی	۵۱٪/۳
	در دسترس بودن جایگزین‌های مناسب	۴۵٪/۳
	قانون منع مصرف کیسه های پلاستیکی یکبارمصرف	۹٪/۳
	غیر رایگان کردن کیسه های پلاستیکی یکبارمصرف	۸٪/۴
	افزایش مالیات تولید و مصرف کیسه پلاستیک	۲٪/۵
	بسته بندی مناسب	۰٪/۱

آنها بر قیمت ۳۰۰ تومان، ۱/۴٪ از آنها بر قیمت ۴۰۰ تومان و ۱۱/۹٪ از آنها نیز بر قیمت ۵۰۰ تومان و بالاتر تاکید داشتند، ۲۲/۴٪ از آنها هم با وجود موافقت با اخذ هزینه از مشتری بابت کیسه پلاستیک نظری را در ارتباط با مقدار قیمت نداشتند(جدول ۵).

افرادی که با پرداخت پول به مشتری در ازای تحویل پلاستیک مصرف شده مخالف بودند، علت مخالفت خود را مناسب نبودن این اقدام از لحاظ بهداشتی، اعلام کردند. همچنین ۴۵/۷٪ از میان افرادی که موافق با اخذ هزینه از مشتری بابت کیسه پلاستیک بودند، ۴۶٪ از آنها بر قیمت ۱۰۰ تومان و کمتر از آن تاکید داشتند و ۱۵/۹٪ از آنها بر قیمت ۲۰۰ تومان، ۲/۴٪ از

جدول ۵- درصد پاسخ‌های ارائه شده به سوالات ترجیحات در مورد راهکار کاهش مصرف از دیدگاه مراجعان به میادین میوه و تره‌بار شهر تهران در سال ۱۳۹۳

Table 4. Frequency distribution of prefred soultions to reduce the consumption of plastic bags in Iran from the point of view of customers of Fruit and Vegetable Markets in Tehran in 2014

درصد افراد بدون نظر	درصد مخالف	درصد موافق	سوالات
۲/۴	۱/۵	۹۶/۱	نیاز به مدیریت بهتر مسئولین در زمینه کیسه پلاستیک
۶/۴	۸/۹	۸۴/۷	اقدام برای محدود کردن مصرف کیسه رایگان
۶/۶	۴۷/۸	۴۵/۷	اخذ هزینه بابت کیسه پلاستیک از مشتری
۳/۹	۱۸/۶	۷۷/۵	اجبار تولید کننده‌ها به تولید کیسه پلاستیک با کیفیت بهتر
۲/۳	۳/۷	۹۴	اجبار تولید کننده‌ها به تولید کیسه پلاستیک مناسب محیط زیست
۲/۵	۲	۹۵/۴	تولید جایگزین مناسب برای کیسه پلاستیک یکبار مصرف
۲/۱	۰/۷	۹۷/۱	دادن آموزش به مردم برای مصرف بهتر کیسه پلاستیکی
۶/۳	۷/۸	۸۵/۹	استفاده از کیسه های شخصی با کیفیت و قیمت مناسب به جای کیسه پلاستیک
۶	۲۵/۲	۶۸/۸	پرداخت پول به مشتری در ازای تحویل پلاستیک مصرف شده

بحث

افراد یا بر حسب عادت و نه تفکر به مصرف کیسه پلاستیکی می‌پردازند یا به دلیل عدم دسترسی به جایگزین‌ها و به همراه نداشتن کیسه شخصی به ناچار کیسه ارائه شده توسط فروشنده را می‌پذیرند.

در مطالعه رفتار افراد مورد پژوهش، مشخص شد که نمره رفتار زنان بهتر از نمره رفتار مردان بوده است و این موضوع نشان دهنده آن است که تمرکز بیشتری روی تغییر رفتار مردان باید صورت پذیرد. اهمیت تمرکز بر مردان به خصوص مردان جوان و نیز خانواده های جوان در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۲ در اسکاتلند انجام یافت، نیز تاکید شده است (۱۱). در مطالعه‌ای که در دهلی انجام گرفته است (۱۲) نیز نتایج نشان داد زنان نسبت به مردان بیشتر از کیسه‌های شخصی برای خرید استفاده می‌کردند. اما در مطالعه حاضر مردان بیشتر از کیسه های شخصی برای خرید استفاده می‌کردند که علت استفاده کمتر از کیسه های شخصی توسط زنان می‌تواند استفاده آنها از چرخ خرید در هنگام خرید کردن باشد.

موفقیت برنامه ریزی و اقدام برای کاهش مصرف کیسه پلاستیک در هر جامعه ای مستلزم شناخت عمیق وضعیت موجود شامل الگوی مصرف، آگاهی، نگرش و رفتار شهروندان در این زمینه و نیز میزان آمادگی آنها برای همکاری و مشارکت در برنامه و به عبارت دیگر اطمینان از عدم مقاومت در برابر مداخلات است.

بر خلاف گمان اولیه در این مطالعه ۸۷/۲٪ از افراد شرکت کننده در پژوهش، می‌دانستند که کیسه‌های پلاستیکی در طبیعت کاملا تجزیه نمی‌شوند و مشکلات زیادی را ایجاد می‌کنند. وضعیت مشابهی در مطالعه‌ی Sharma و همکاران در سال ۲۰۰۷ گزارش شده است، یعنی معلوم گشت که اکثریت پاسخ‌دهندگان از این حقیقت که کیسه‌های پلاستیکی پلی اتیلن قابل تجزیه نیستند، آگاه بودند (۱۰).

این مطالعه نشان داد گرچه وضعیت نگرش مردم در مورد عوارض مصرف کیسه پلاستیک در وضعیت مطلوبی است، اما این نگرش همیشه در رفتارشان منعکس نمی‌شد. این شکاف بین نگرش و رفتار را می‌توان به عادت یا اجبار نسبت داد. یعنی

طبق نظر مراجعان میادین میوه و تره بار شهر تهران، مهمترین علت افزایش مصرف کیسه پلاستیک، آسانی استفاده از کیسه‌های پلاستیکی و سپس فقدان جایگزین‌های مناسب برای کیسه‌های پلاستیکی بوده است. اما در مطالعه باختری اقدم و همکاران افراد ارزان بودن کیسه‌های پلاستیکی را مهمترین علت افزایش مصرف کیسه پلاستیک بیان کرده بودند (۱۳). اکثریت مراجعان به میادین موافق بودند که مردم کیسه پلاستیک را بی‌رویه مصرف می‌کنند و اکثریت آنان معتقد بودند کاهش مصرف کیسه پلاستیک به نفع همه است و تقریباً همه افراد تمایل به کاهش مصرف کیسه پلاستیک داشتند. این یافته‌ها نشان دهنده آمادگی بالای افراد در کمک به حل معضل افزایش کیسه پلاستیک است که باید مورد توجه و استفاده مدیران بهداشت و محیط زیست و نیز میادین میوه و تره بار قرار گیرد.

در مورد مهمترین راهکار کاهش مصرف کیسه پلاستیک، مردم بیشتر بر اقدامات آموزشی و فرهنگ‌سازی و نیز در دسترس قرار دادن جایگزین‌های مناسب تمایل داشتند. مطالعه باختری اقدم و همکاران، افراد دو راهکار مهم کاهش مصرف کیسه پلاستیک را در دسترس بودن جایگزین‌های مناسب برای کیسه پلاستیک و بالا بردن آگاهی مردم در مورد اثرات مخرب این کیسه‌ها می‌دانستند که باید در برنامه‌ریزی ملی مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر از دید مراجعان در مطالعه حاضر، بهترین راهکار آموزش بود، البته در تجارب جهانی نیز تاثیر آموزش بر کاهش قابل توجه مصرف ثابت شده است (۱۴).

در مطالعه حاضر اخذ هزینه بابت کیسه‌های پلاستیکی از مشتری اهمیت کمتری را در مورد راهکارهای کاهش مصرف کیسه پلاستیک، داشت و درصد افرادی بیشتری مخالفت خود را با افزایش قیمت و یا اخذ هزینه بابت این کیسه‌ها نشان دادند. این نتایج با نتایج مطالعه در شهر تبریز (۱۴) که مقبول‌ترین راهکارها از نظر مردم افزایش قیمت کیسه پلاستیک بود (۷۲٪/۶۴) موافق، و مطالعه‌ی Zen و همکاران در سال ۲۰۱۳ که افراد نظرات حمایت‌کننده‌ای از افزایش قیمت کیسه پلاستیک داشتند (۱۵)، مغایرت دارد.

بیش از نیمی از مراجعان با اجبار تولیدکننده‌ها به تولید کیسه‌های پلاستیکی با کیفیت بهتر موافق بودند و اظهار داشتند در صورت بهتر بودن کیفیت این کیسه‌ها، امکان استفاده مجدد برای آنها وجود دارد این یافته لزوم نظارت بیشتر و دقیق‌تر سازمان‌های دولتی از جمله محیط زیست، بر تولید و کیفیت کیسه‌های تولیدی در کشور را تاکید می‌کند. درصد اندکی هم مخالف اجبار تولیدکننده‌ها به تولید کیسه‌های پلاستیکی با کیفیت بهتر بودند، اظهار داشتند که کیفیت بهتر دردی را دوا نخواهد کرد و تجزیه این کیسه‌ها را سخت‌تر و طولانی‌تر می‌کند. در این مطالعه درصد کمی از افراد با قانون منع مصرف کیسه‌های پلاستیکی به عنوان بهترین راه حل کاهش مصرف کیسه پلاستیک موافق بودند. چرا که ممنوعیت به تنهایی را کارساز نمی‌دانستند و اظهار کردند که با وجود جایگزین‌های مناسب و آموزش، ممنوعیت این کیسه‌ها معنی پیدا می‌کند. مطالعات نیز به چالش‌های راهکار قانونی منع مصرف برای تغییر نگرش و رفتار اشاره نموده‌اند. از جمله این چالش‌ها تغییر رفتار محدود و یا بدون کسب نگرش مناسب زیست محیطی است. مثلاً در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۰ در کشور استرالیا توسط Sharp A و همکاران انجام یافت، نشان داده شد که این ممنوعیت برای تغییر رفتار جهت کاهش مصرف کیسه پلاستیک و کاهش رفتارهای نامطلوب اجتماعی مناسب بوده است، اما ممنوعیت لزوماً باعث نگرش ضد مصرفی کامل، نبوده است. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد این ممنوعیت بدون همراهی یک تقویت‌کننده منفی، برای رسیدن به تغییر رفتاری گسترده کافی نبوده است (۱۶). همچنین در مطالعه دیگری که در سال ۲۰۱۱ در شهر دهلی در هند انجام یافت، نتایج نشان داد ارائه مشوق‌هایی به مردم جهت کاهش مصرف کیسه‌های پلاستیکی باعث انگیزه‌ای در دولت شد که علاوه بر اقدامات قانونی، در پی راهکارهای دیگری باشد تا بتواند مردم را در عدم استفاده از این کیسه‌ها تشویق کند. مداخلات و اقدامات آزمایشی شامل ارائه اطلاعات به مصرف‌کنندگان، ارائه جایگزین‌هایی برای کیسه‌های پلاستیکی و برگشت نقدی به افرادی که از کیسه‌های شخصی استفاده می‌کردند و همچنین مشوق‌های مالی برای فروشگاه‌های مشارکت‌کننده در مطالعه،

- Articles. 2010. Available on: www.washingtonpost.com.
4. American Chemistry Council Economics & Statistics Department. 2013. Plastic Resins in the United States. Prepared for: American Chemistry Council Plastics Division. America's Plastics MakersTM*
 5. Worldwatch Institute (2008). [Plastic Bags: A Necessary Eyesore?](http://www.worldwatch.org) Available from: <http://igotmybag.org/home.htm>
 6. Kerppola M, Abdulrehman M, Bransky M, Putnam N, Ayinde S. 2013. Re: Plastic, Mechanical Engineering 589: Sustainable Design of Technology Systems. Final Design Review, December 16.
 7. Chaffee C, Yaros BR. 2007. Life cycle assessment for three types of grocery bags—recyclable plastic; compostable, biodegradable plastic; and recycled, recyclable paper. Final report, Boustead Consulting and Associates Ltd.
 8. Farahani M. 2014. The number of worker. Unpublished report In: Management of Fruit and Vegetable Market of Municipal in Tehran. (In persian)
 9. Environment and Sustainable Development Staff in Tehran Municipality. 2013. The Plastic pollutants century. Hadaf Economic Newspaper. Available from: www.Hadaf Economic.com. Accessed February. 20, 2014. (In persian)
 10. Sharma N, Kanwar P. 2007. Perception of Rural and Urban Homemakers Regarding Ban on Polythene Use in the State of Himachal Pradesh. *J Hum Ecol.* 22(4): 309-312.

بود. نتیجه نشان داد که مصرف کیسه‌های شخصی افراد از ۴/۶٪ به ۱۷/۷٪ افزایش و مصرف کیسه‌های پلاستیکی به طور متوسط از ۸۰/۸٪ به ۵۷/۱٪ کاهش پیدا کرده است (۱۲).

نتیجه‌گیری

این مطالعه با تعیین وضعیت موفق به شناسایی حطیه‌های مهم‌تر آموزشی برای مداخلات تغییر رفتار در زمینه مصرف کیسه پلاستیک و نیز افراد و مناطق دارای اولویت گردید. همچنین این مطالعه نشان داد مردم تمایل و آمادگی لازم برای حل مشکل مصرف کیسه پلاستیک را داشتند و از نظر آنها آموزش و در دسترس قرار گرفتن جایگزین‌ها نسبت به سایر اقدامات ترجیح دارد که باید مورد توجه و استفاده مدیران بهداشت و محیط‌زیست و نیز میادین میوه و تره بار قرار گیرد. با توجه به نتایج مطالعه، هنوز شهروندان تهرانی آمادگی مداخله قانونی-اقتصادی (غیررایگان کردن کیسه‌های خرید پلاستیکی یک بار مصرف) را ندارند. لذا پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزی ملی یا شهری برای کاهش مصرف در مراحل اول مبتنی بر مداخلات فرهنگ‌سازی و امکان دسترسی به گزینه‌های جایگزین باشد و در مناطق دارای اولویت اقدامات بیشتری در این راستا صورت گیرد.

Reference

1. Stevens E. 2001. Green Plastics: An Introduction to the New Science of Biodegradable Plastics. Princeton, NJ: Princeton University Press. Tierney, J. 1996. "Anti-Recycling Myths: Commentary on 'Recycling is Garbage'". *New York Times Magazine* June 30.
2. The Bay Area Recycling Outreach Coalition, Bring Your Own Bag. 2008. Available from: <http://igotmybag.org/home.htm>.
3. MacDonald B. United Nations Environmental Program Archive of E-

- consumption consumption in Tabriz. The National Conference of specialized research environment Tabriz.
14. Tamsamani M. 2014. inventor Lightweight plastic carrier bags.
 15. Zen IS, Ahamad R, Omar W. 2013. No plastic bag campaign day in Malaysia and the policy implication. Environment, development and sustainability. 15(5): p.1259-1269.
 16. Sharp A, Høj S, Wheeler M. 2010. Proscription and its impact on anti-consumption behaviour and attitudes: the case of plastic bags. Journal of Consumer Behaviour. 9(6):4 p.70-84.
 11. Zero Waste Scotland and the Welsh Government. 2012. Behaviour study on the use and re-use of carrier bags 2012 .A review of shopper perceptions and usage of single use carrier bags, bags for life and other containers in Wales and Scotland.
 12. Gupta K. 2011. Consumer responses to incentives to reduce plastic bag use: evidence from a field experiment in urban India: South Asian Network for Development and Environmental Economics. Available from:<http://www.cdeds.org/ws2011/papers/kanupriya.pdf>.
 13. Bakhtari Aghdam F, Nooriasl H, Ghaffariasl R, Nooriasl F, Topchiyan A. 2014. Survey of the use of plastic bags and awareness of the environmental impact of their